

ÖTÜKEN

DEDE EFENDİ

Hayatı-Sanatı-Eserleri

M. Fatih Salgar

YAYIN NU: 318
KÜLTÜR SERİSİ: 101

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-794-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1995

4. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Nota yazımı: Mert Erağan

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: Dörtel Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Zafer Mah. 147. Sk. 9-13A Esenyurt-İstanbul
Tel: 0212 565 1166
Sertifika Numarası: 40970

İstanbul - 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

M. FATİH SALGAR; (22 Şubat 1954) Adana'da doğdu. 1972 yılında başladığı İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndan, Nevzad Atlığ, Süheylâ Altmışdört, İsmail Hakkı Özkan ve Muazzam Sepetçioğlu gibi hocalardan eğitim göyerek mezun oldu. Nevzad Atlığ'ın düzenlediği koro çalışmalarına katılarak repertuvarını geliştirdi . 1978 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Önsya Dilleri ve Kùltürleri Bölümü'nden, Yakın Çağ ve Umumi Türk Tarihi kürsülerini de dâhil ederek mezun oldu. 1973'ten itibaren Üniversite Korosu'nun çalışmalarına katıldı ve 1976-1988 arasında şef yardımcısı olarak yüzlerce üniversiteli gence Türk musikisi klasiklerini öğretti . Daha sonra Anadolu Üniversitesi AÖF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1976'da kurulan Devlet Korosu'nun ilk kadrosunda ses sanatçısı olarak yer aldı. İstanbul Üniversitesi Konservatuvarı'nda, 1978-2005 yılları arasında usul öğretmenliği yaptı. Bir süre İTÜTM Devlet Konservatuvarı'nda da öğretim görevlisi olarak çalıştı. Nevzad Atlığ ile birlikte 40 fasiküllük, Türk Musikisi Klasikleri notalarını yayımladı. Yesarî Asım Arsoy ve İsmail Hakkı Özkan ile ayrıntılı musiki çalışmalarında bulundu. *İstanbul Ansiklopedisi*'nin yanı sıra çeşitli dergilerde ve gazetelerde araştırmaları ve yazıları yayımlandı. *Dede Efendi, III. Selim, Türk Musikisi 'nde 50 Bestekâr, Mevlevî Âyinleri, Hacı Ârif Bey ve Türk Müziğinde Makamlar, Usûller ve Seyir Örnekleri* adlı kitapları Ötüken Neşriyat'ta yayımlandı. Bakırköy Müzik Akademis Derneği kurucularından olan Fatih Salgar, 2006 dan bu yana Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun şefliğini yapmaktadır.

“Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü”

Kızım Zeynep Salgar Gün'e

İÇİNDEKİLER

Önsöz/13

Hayatı/15

San'atı/30

Bulduğu Makamlar/40

Şairliği ve Hattatlığı/44

Öğrencileri/46

Eserleri/48

Kaynaklar/60

NOTALAR

Âyînler

Sabâ Peşrev /63

Saba Mevlevî Âyini /65

Ferahnâk Son Peşrev/75

Son Yürük Semâî/76

Nevâ Peşrev/77

Nevâ Mevlevî Âyîn/79

Son Peşrev/91

Sabâ-Büselik Peşrev/92

Sâbâ-Büselik Âyîn/94

Hüzzâm Peşrev/101

Hüzzâm Âyîn/104

Ferahfezâ Peşrev/119

Ferahfezâ Âyîn/121

Ferahfezâ Son Peşrev/132

Acem-Aşîrân

Acem-Aşîrân Beste/Meşâm-ı hâtıra bûy-i gül-i safa bula gör/ 133

Acem-Aşîrân Ağır Semâî/Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim/ 135

Acem-Aşîrân Yürük Semâî/Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenar-ı kışt-ı mârâ/ 137

Acem-Aşîrân Şarkı/Oldu gönül üftâde/139

Acem-Aşîrân Şarkı/Lûtfeyle meded rahmeyle şehâ/140

Acemkürdî

Acemkürdî Şarkı /Bir güzele bende gönül /141

Bayâtî

Bayâtî Beste/Bir gonca femin yâresi vardır çiğirimde/142

Bayâtî Şarkı/Ağlatma beni incitme aman/144

Bayâtî Şarkı/Nice bir aşkınla feryâd edeyim/145

Bayâtî Şarkı/Mübtelâyım ey gül-i rânâ sana/147

Bayâtî Şarkı/Her dem edip meyl-i cefâ/148

Bayâtî Şarkı/Bir bî-bedel şûh-i cihân/149

Bayâtî Şarkı/Karşidan yâr güle güle/150

Bestenigâr

Bestenigâr Beste/Erişdi mevsim-i gül seyr-i gülsitân edelim/151

Bestenigâr Şarkı/Ben seni sevdim seveli kaynayıp çoştum/153

Bestenigâr Şarkı/Pek nâziktir ince belin/155

Büselik

Büselik Kâr/Sûr-i şâhî eyledi âlâmı tay/ 156

Büselik Beste/Olduk yine bu şevk ile mesrûr-i meserret/ 161

Büselik Yürük Semâî/Dehr olmada bu sûr ile mâmûr-i meserret/ 163

Büselik Şarkı/Zülfündedir benim baht-ı siyâhım/ 164

Büselik Şarkı/ Edâ ile revîşlerin aklımı perîşân etti/ 166

Evcârâ

Evcârâ Şarkı/*Bir letâfetli hevâ aklımlı perişân etti/ 167*
Evcârâ Şarkı/*Geçen hafta ben kayıkla geçerken/ 169*
Evcârâ Şarkı/*Hüsnüne mâil gönüm ezelden/ 170*
Evcârâ Şarkı/*Gel ey güzeller serveri/171*

Eviç

Eviç Şarkı/*Bülbül âsâ rûz ü şeb kârım nevâ/ 172*
Eviç Şarkı/*Sevdim bir gonca-i rânâ/ 173*
Eviç Şarkı/*Söyleyin ol nev-civâne/ 174*

Eviç-Büselik

Eviç-Büselik Beste/*Ağlar inler pâyine yüzler sürer gönüm gözüm/ 175*
Eviç-Büselik Beste/*Aybeder hâl-i dil-i âşüfte-sâmânım gören/ 177*
Eviç-Büselik Ağır Semâi/*Koy açılalım bilsin her râzımı cânânım/ 179*
Eviç-Büselik Yürük Semâi/*Sâkiyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni/ 181*

Ferahfezâ

Ferahfezâ Kâr/*Kas-ı cennet havz-ı keuser âb-ı hay/183*
Ferahfezâ Beste/*Ey kâşî kemân tîr-i müjen cânıma geçti/190*
Ferahfezâ Ağır Semâi/*Bir dilber-i nâdide bir kâmet-i müstasnâ/192*
Ferahfezâ Yürük Semâi/*Bu gece ben yine bülbülleri hâmûş ettim/194*
Ferahfezâ Şarkı/*El benim çün seni sarmış biliyor/195*
Ferahfezâ Şarkı/*Bülbül-i hoş nevâ/196*
Ferahfezâ Şarkı/*Bir verd-i rânâ/197*

Ferahnâk

Ferahnâk Beste/*Fiğan eder yine bülbül bahâr görmüştür/198*
Ferahnâk Ağır Semâi/*Dil-i biçâreyi mecrûh eden/200*
Ferahnâk Şarkı/*Beğendim seni efendim geçmem aslâ ben/203*
Ferahnâk Şarkı/*Senin çün ey şeh-i hûbân /204*
Ferahnâk Şarkı/*Ben mübtelâ olsam sana/205*

Gül'izâr

Gül'izâr Şarkı/*Rehâ bulmadım zülfün telinden/206*
Gül'izâr Köçekçe/*Nazlı nazlı sekip gider/208*
Gül'izâr Köçekçe/*Bî-vefâ bir çeşm-i bi-dâd/210*

Hicâz

Hicâz Beste/*O mâhitâbı acep gösterir mi bana felek/212*
Hicâz Beste/*Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni/214*
Hicâz Ağır Semâi/*Etmezem ikrâr-ı aşkı saklarım cânım gibi/215*
Hicâz Yürük Semâi/*Yine neş'e-i muhabbet dil ü cânım etti şeydâ/216*
Hicâz Şarkı/*Seyr-i gülşen edelim ey şivekâr/218*
Hicâz Şarkı/*Çokdur gönülde dağ-ı melâlim/220*
Hicâz Şarkı/*Aşkınla ben ey nâzenîn/221*
Hicâz Şarkı/*Mâh yüzüne âşıkânım/222*
Hicâz Şarkı/*Tırmana tırmana çıktım yapıdan/223*
Hicâz Şarkı/*Ey büt-i nev-eda/224*
Hicâz Köçekçe/*Yine yeşillendi dağlar çemeni/225*
Hicâz Köçekçe/*Şu karşiki dağda bir yeşil çadır/226*
Hicâz Köçekçe/*Baharın zamanı geldi/227*

Hicâz-Büselik

Hicâz Büselik Beste/*Bülbül gibi feryâd ü figânım seharidir/228*
Hicâz Büselik Beste/*Câna beni aşkınla ferzâne eden sensin/230*
Hicâz Büselik Ağır Semâi/*Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet/231*
Hicâz Büselik Yürük Semâi/*Açıl açıl gel efendim cihân bahar olsun/233*

Hisâr

Hisâr Yürük Semâi/*Hava güzel yine gülşende/234*

Hisâr-Büselik

Hisâr Büselik Kâr/ Rûy-i tû câm-i tarâb-i gül-gûn bâd/236
Hisâr Büselik Beste/ Her sözün uşşâka ihsân her kelâmın lutf-ı tâm/239
Hisâr Büselik Ağır Semâi/ Ey hümâ-yı pâdişâhî ber-ser-i bâla-yı tû/241
Hisâr Büselik Yürük Semâi/ Yine bezm-i ıyş-ı vuslat dil-i bî-karare düştü/242

Hüzzâm

Hüzzâm Beste/ Gören fütâde olur hüsn-i bî bahânesine/243
Hüzzâm Yürük Semâi/ Reh-i aşkında edip kaddimi kütâh gönül/245
Hüzzâm Şarkı/ Hâlimi bir kerre takrir eylesem sultânıma/248
Hüzzâm Şarkı/ Ey gül-i bağ-ı edâ/249

Irak

Irak Beste/ Bir âh ile gonca feme hâlin ayân it/250
Irak Beste/ Her zaman piş-i nigâhımda hüveydâsın sen/252
Irak Ağır Semâi/ Nice ağılayayım aşk ile hergün meded/254
Irak Yürük Semâi/ Hasretle tamam nâle döndüm sensiz/255

Isfahân

Isfahân Yürük Semâi/ Ah eylediğim serv-i hıramânın içindir/256
Isfahân Şarkı/ Âşık olalı sen yâre gönül/257

Mâhûr

Mâhûr Beste/ Ey gonca dehen hâr-ı elem cânıma geçti/258
Mâhûr Yürük Semâi/ Yine zevrak-i derûnum kırılıp kenâre düştü/260
Mâhûr Şarkı/ Sana lâyük mi ey gül-ten/262
Mâhûr Şarkı/ Gördüm bu gün cânân-ı dil/263

Muhayyer

Muhayyer Şarkı/ Ben sana âşık değim/264
Muhayyer Şarkı/ Sevdiceğim âşıkını ağılatır/265

Nevâ

Nevâ Beste/ Zeyn eden bağ-ı cihânı gül müdür bülbül müdür/266
Nevâ Ağır Semâi/ Ey goncâ-i bağ-ı cihân/268
Nevâ Yürük Semâi/ Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle/269
Nevâ Şarkı/ Gülzâra salın mevsimdir/271
Nevâ Şarkı/ Hayli demdir bir gül-i ruhsâre oldum müptelâ/273
Nevâ Şarkı/ Müşkül oldu süzişim etmek nihân/274

Nev-Eser

Nev-Eser Beste/ Nasıl edâ bilir ol dilber-i fedâyı görün/275
Nev-Eser Yürük Semâi/ Diyemem sine-i berrakı semenden gibidir/277

Nihâvend-i Kebîr

Nihâvend-i Kebîr Yürük Semâi/ Rencide sakın olma nigâh eylediğimden/279

Rast

Rast Kâr-ı Nâtık/ Rast getirip fend ile seyretti hümâyı/280
Rast Kâr-ı Nev/ Gözümde dâim hayâl-i cânâ/284
Rast Şarkı/ Bu hüsn ile sen dilberâ/286
Rast Şarkı/ Gördükçe ben ey meh cemâl/288
Rast Şarkı/ Dil bir güzele meyletti hele/289
Rast Şarkı/ Yine ahlar etti peydâ/290
Rast Şarkı/ Üftâdenem ey bî-vefâ/291
Rast Şarkı/ Görsem seni doyunca/292
Rast Şarkı/ Yüzündür cihânı münevver eden/293
Rast Şarkı/ Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü/294

Rast-ı Cedîd

Rast-ı Cedîd Kâr / Aşk-ı tû nihâl-i hayret âmed/295

Sabâ-Büselik

Sabâ Büselik Beste/ *Yâr ile ateş mekân olsam da gülşendir bana*/301
Sabâ Büselik Ağır Semâî/ *Reng-i rûh-i gülzârı tebâh eyledi bülbül*/303
Sabâ Büselik Yürük Semâî/ *Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım*/305

Sultânî Yegâh

Sultânî Yegâh Beste/ *Misâlini ne zemîn ü zaman görmüştür*/307
Sultânî Yegâh Beste/ *Cân ü dilimiz lutf-ı keremkâr ile mâmûr*/308
Sultânî Yegâh Ağır Semâî/ *Nihân ettim seni sinemde ey meh-pâre cânımsın*/309
Sultânî Yegâh Yürük Semâî/ *Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım*/311

Sûznâk

Sûznâk Beste/ *Müş tâk-ı cemâlin gece gündüz dil-i şeydâ*/312
Sûznâk Ağır Semâî/ *Nesin sen a güzel nesin*/313
Sûznâk Yürük Semâî/ *Câna firâk-ı aşkın ile sûznâkinem*/315

Şedd-i Arabân

Şedd-i Arabân Şarkı/ *Gözümde gönümden hayâli gitmez*/317

Şehnâz

Şehnâz Beste /*Ne dehendir bu ne kâküldür bu sevdiğim*/318
Şehnâz Yürük Semâî / *Sevdi bu gönül seni yaman eylemedi*/319
Şehnâz Şarkı/ *Sana ey cânımın cânı efendim*/321
Şehnâz Şarkı/ *Ey verd-i rânâ şûh-i melek-ves*/323
Şehnâz Şarkı/ *Gönül durmaz su gibi çağlar*/324

Şevkefzâ

Şevkefzâ Beste/ *Ermesin el o şehin şevket-i vâlâlarına*/325
Şevkefzâ Yürük Semâî/ *Ser-i zülf-i anberini yüzüne nikâb edersin*/327

Uşşâk

Uşşâk Beste/ *Dil nâle eder bülbül-i şeydâ revişinde*/329
Uşşâk Şarkı/ *Ağlatırlar güldürürler*/331
Uşşâk Şarkı/ *Gittide gelmeyiverdi*/333
Uşşâk Şarkı/ *Aman felek canım felek*/335

Şehnâz

Şehnâz İllâhî/ *Yürük değirmenler gibi dönerler*/336

ÖNSÖZ

Mûsikî tarihimiz içinde, bestekârlarımız konusunda bir değerlendirme yaparsak, sayacağımız ilk üç isim arasında “**Dede Efendi**”yi andığımızı görürüz. 1778-1846 yılları arasında yaşamış ve mûsikî sanatımıza da, böylesine iz bırakmış olan Dede Efendi olmasaydı, bu san’atta hissedilecek boşluk herhalde oldukça fazla olurdu. Bu yüzdendir ki mûsikîmizde “**Dede**” ünvanını almış birçok bestekâr olmasına rağmen, bir tek o, kısaca “**Dede Efendi**” olarak anılmağa layık görülmüştür.

Bir san’atkârın kendi döneminin zevkine, anlayışına uygun eserler vermesi son derece tabiidir. Bu durum Dede Efendi için de geçerlidir. Fakat Dede, bunun yanısıra akıl ve ilhâm ürünü olan eserlerini ölümsüz kılacak değerleri yakalamış, insan rûhunun değişmeyen derinliklerine hitâb edebilmiştir. Bu yüzden de eserleri, zamanın silip yok eden özelliğine esir olmamıştır.

Bu büyük bestekârımızın hayatı hakkında, yazılı olarak günümüze gelen kaynaklar son derece azdır. Sahib olduğumuz bilgilerin büyük bir kısmı ise ona öğrenci olmuş ve o öğrencilerin yetiştirdiği kişiler tarafından anlatılanlara dayanmaktadır. Bu konuda bize en tafsilatlı bilgiyi ise Rauf Yekta Bey (1871-1935) vermiştir. Menkıbevî ve dramatize edilmiş bir üslûbla anlattıkları ile Rauf Yekta Bey Dede Efendi hakkında en önemli kaynaktır demek hata olmaz.

Esasen bir san’atkârın eserleri, onun bu güne gelişinin en önemli nedenini oluşturur. Bu yüzden de Dede Efendi’nin bestelemiş olduğu yüzlerce parçanın, bizler için olan önemi, esasî teşkil eder. Bu eserler onun san’at hayatının özeti olduğu gibi, bir dönemin değişen şartlarının da bir ölçüde yansımadır.

Dolayısıyla bu kitapta yayınlamış olduğumuz notalar Dede Efendi’yi bize tanıttak en mühim kaynaktır. Bu eserlerin büyük bir bölümü hocamız Prof. Dr. Nevzad Atlığ yönetimindeki Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu’nun uzun, zahmetli, yoğun ve titiz çalışmalar sonucunda icra ettiği eserlerden ve belli başlı kaynaklardan seçilmiştir.

Yapmış olduğum bu çalışmamda bana çeşitli yönlerden yardımcı olan hocalarım Muazzam Sepetçioğlu, Necati Sepetçioğlu, Hakkı Özkan ve Devlet Korosu San'atçısı Bahri Yüzlüer'e teşekkür ederim. Yine Türk Kültürü'ne hizmeti ön planda düşünen Ötüken Yayınevine, notaları yazan İbrahim Korhan'a da teşekkürlerimi sunarım.

Dede Efendi'nin ölümünün 150. yılını idrak ettiğimiz şu günlerde, millî kimlik ve şahsiyetimizin en önemli parçalarından biri olan mûsikîmizin ve bu san'atın, bu kültürün, bu medeniyetin kapılarını bize geniş ölçüde açan Dede Efendi'nin sevilip anlaşılması, beşerî zevkimizin yanısıra, kültür politikamız bakımından oluşturduğu fayda da olayın bir başka yönüdür.

Değerli şâir Yahya Kemal Beyatlı, konuyu şöylece özetlemiştir:

*Çok insan anlayamaz eski mûsikîmizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden*

Saygılarımla
M. Fatih Salgar

Hayatı

19. YÜZYILIN en büyük bestekârı olan Hammâmî-zâde İsmail Dede, 9.1.1778'de Kurban Bayramı'nın birinci günü Şehzâdebaşı'nda dünyaya geldi. Kurban Bayramı'nda doğduğu için kendisine "İsmail" adı verildi.

Dede Efendi'nin babası Süleyman Ağa, bu gün Makedonya sınırları içinde kalan Manastır Eyâleti'nin, Görice Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi olan Kesriye kasabasında doğmuştur. (Görice bugün Arnavutluk'tadır.) Cezzar Ahmed Paşa'nın (1722? - 1804) uzunca bir süre mühürdarlığını yapmıştır. Paşa'nın zalim ve acımasız yönetimine tahammül edemeyerek İstanbul'a göçmüş ve Şehzâdebaşı'na yerleşmiştir.

Süleyman Ağa, İstanbul'a geldiği o günlerde Acemoğlu Hamanı'nı satın aldı. Yine aynı yıllarda Dede Efendi'nin annesi Rukiyye Hanım'la evlendi. Dede Efendi henüz 3-4 yaşlarında iken, babası Süleyman Ağa, mevcut hamamı sattı ve Kuru Sebil Mahallesi'nde bir eve yerleşti. Aynı semtteki Çavuş Hamamı'nı da satın alarak kazancını bu yoldan sağladı.

Dede Efendi 7 yaşlarında Çamaşırçı Mektebi'nde öğrenim görmeye başladı. Kısa bir süre sonra yeteneği ve sesinin güzelliği ile dikkatleri üzerine toplayarak okulun "ilâhici başı"lığına getirildi.

Başdeftardarlık'ta Anadolu kisedârlığı görevinde bulunan Uncu-zâde Mehmed Emin Efendi'nin¹ oğlu, Dede Efendi'nin sınıf arkadaşı idi. Bu vesile ile Uncu-zâde, Dede Efendi'yi yakından tanıdı. Dede'nin yeteneğini hemen anlayarak ona meşke başladı. Bu okuldaki eğitimi süresince Dede Efendi'ye yüzlerce eser geçti. Bu dersler sırasında Dede'nin üstün yeteneğini belgeleyen şöyle bir olay cereyan etti: Uncu-zâde Mehmed Emin Efendi, Sazkâr faslı meşk olunduğu sırada Tab'î'nin "Hemişe dilde sühân elde saz-kârımdır" zencir bestesinin meyânını her nasılsa unutmuş. Hatırlamağa çalışmışsa da muvaffak olamamış. Bunun üzerine öğrencilerine hitâben:

- Çocuklar! Ben bu meyanı bulamadım. Başkalarında olmadığından da eminim. Hepiniz artık kırkar, ellişer fasıllık âdem oldunuz. Bu bestenin meyânını cümleiniz ayrı ayrı besteleyiniz. Hanginizin eseri başarılı olursa, onu kabul ve meşkederiz, der.

¹ "Şişman Hoca" lâkabıyla da anılan Mehmed Emin Efendi'nin şarkı ve ilahiler bestelediği söylenmekte ise de günümüze gelen eseri yoktur. Yalnız Rauf Yekta Bey, bir şarkısından bahsetmektedir. Klasik müsikimiz repertuarına hakimiyeti ve Dede Efendi'ye hocalık yapmış olması ile tanınmaktadır.

Ertesi meşkte bütün öğrenciler yapmış oldukları meyânı okurlar. Sıra “İsmail”e gelip de meyâna başlar başlamaz, meyânın asıl bestesi hocanın hatırına gelir. Böylece hatıra gelen şekli ile eseri meşk ederler. Dede’nin göstermiş olduğu bu başarıdan sonra, Mehmed Emin Efendi hemen o gün mûsikîden kendisine icâzet verir.²

² Hoş Sadâ, s.134 , Nûri Şeyda Bey’den, 16 Ağustos 1898 tarihli İkdâm gazetesinden naklen.

Mehmed Emin Efendi, 1792’lerde himâyesine almış olduğu Dede Efendi’yi, Başdefterdârlık’ta, Başmuhasebe Dâiresi Kalemi’ne kâtip yardımcısı olarak yerleştirdi. Dede Efendi bu yıllarda Yenikapı Mevlevîhânesi’ne pazartesi ve perşembe günleri devamla başladı. Mevlevîhânedeki şeyhi Ali Nutki Dede, genç İsmail’deki dehâ pırıltılarını kısa zamanda anladı ve onunla daha yakından ilgilendi. Ali Nutkî Dede, yaptığı bir ders sonrasında öğrencisine karşı olan takdir duygularını şöyle dile getirdi:

³ Rauf Yekta Bey, *Esâtiz-i Elhân*, s. 127

- Oğlum!.. Mûsikî fenni sana bir Allah vergisi. Öyle görüyorum ki istikbâlin en büyük üstâdı olacaksın. Cenâb-ı Hak feyzini artırsın.³

Mevlevîliği ve mûsikîyi daha geniş mânâda öğrenmek üzere geldiği Dergâh, Dede Efendi’yi günden güne daha çok bağlamağa başladı. Gönlünü dolduran ilâhî aşkın ve mûsikînin esiri olduğunu gün geçtikçe daha yoğun bir şekilde hissediyordu. Bu duygular içinde olduğu bir gün şeyhi Ali Nutkî Dede’nin huzuruna çıktı ve:

⁴ İkrâr vermek, Mevlevîlikte dervişliğe söz verme ve hizmete girme. İkrâr ancak irşâda yetkili bir zâta verilir.

- Efendim!.. Fakîriniz artık kalemi filan terkedip kabul buyurursanız bu günden itibâren tarîk-i âliye büsbütün dehâlet arzusundayım, ikrâr vereceğim.⁴

Şeyhi Ali Nutkî Dede cevaben:

- “Oğlum!.. Pekâlâ amma burası tekkedir. Çilekeşlik kolay değildir, sonra yapamazsın. Bu işe girme. Çünkü burada insana sırasına göre odun yarıcılık da yaptırırlar”⁵ şeklinde sözler söyledi ise de, bu yola baş koyan Dede Efendi hizmette kusur etmemeye gayret göstereceğini ve çilekeşliğe kabulünü tekrar tekrar istedi.

⁵ R. Yekta a.e., s. 128

Ali Nutkî Dede, Dede Efendi’nin bu arzusunun yerine gelebilmesi için o ana kadar bu konuda isteksiz olduklarını bildiği anne ve babasının rızasının da şart olduğunu ifâde edince, Dede, aynı ısrarı anne ve babasına da göstererek onları ikna etti. Böylece 3 Haziran 1798 de çileye başladı.

Ali Nutkî Dede’nin, el yazısı ile yazmış olduğu “**Defter-i Der-vîşân**” adlı mecmuada “Bu fakîrin şeyhlik zamanında dergâha gelen hücre-nişîn canların tarihleridir” başlıklı yazısında İsmail Dede’nin bu tarihte “**Matbah-ı Mevlânâ**” ya dahil olduğu belirtilmiştir.

Dede Efendi, 29 Temmuz 1798’de semâ meşkini bitirdi. 27 Mart 1799 tarihinde de çilesini doldurarak “**Dede**” ünvanını aldı.

Mevlevî çilesi 1001 günde doldurulmasına rağmen, Dede Efendi çile süresinin yaklaşık on ay kadar olduğunu görmekteyiz. Çile döneminin güçlüklerine dayanamayan dervişlerin “**çile kırmak**” suretiyle dergâha sâdece muhîb olarak devam ettiği bilinmektedir. Fakat bazan da şeyhin isteği üzerine bu sürenin kısaltılması da mümkündür. Dede Efendi’ye de böyle bir uygulamanın olduğu kesindir. Bunun en büyük sebebi ise Dede Efendi’nin mûsikîde adını duyurması ve III. Selîm’in (salta-